

una difusió bastant gran. *AlcM* el registra en un o dos punts de cada una de les comarques com Ripollès, Berguedà, Solsonès, Maestrat, Morella, Marina, Alcoi; ara bé, les dades de JCoromines amplien bastant les localitats on aquesta forma és vivaç: punts de Conflent (Tarerac, Jóc, Vernet, Castell, Estoer, Clarà), a Serrallonga (Vallesp.), a Biert (Gironès), a la Parèquia de Ripoll, a Riner (Sols.), a Montornès, Montnegre, Vallgorguina (Vallès), a Vallcebre i Gresollet (Berg.), a Gósol, i també a Fígols (Conca de Tremp), a VilafrancaM., al Boixar i Bel (Morella), Xixona, i a Fageca, Penàguila i Alcoleja (Alcoi). En la toponímia sembla gairebé general *cirer*.

Les formes romàniques de CERASIA foren explicades per Meyer-Lübke (*REW*, 1823, i *Einführung*, 153) a base de dues bases llatines: una de CERASIA (amb reflexos com tarant. *čirasa*, reto-rom. *čerasa*, luc. *čeraža*, log. *kariaza*, cors *čaraša*, etc.) i l'altra de CERĒSIA, forma que mostra l'adaptació de la Ā interna com a Ĕ (fr. *cerise*, oc. *cerieiza*² it. *ciliogia*, roms. *cireașă*). Meyer-Lübke indicava que les formes ibero-rom., cast. *cereza*, port. *cereja* i el gall. *sereija* podien explicar-se igualment a base de CERASIA o CERESIA; no va fer referència a la forma catalana. Wartburg (*FEW* II, 601b), també sense esmentar el cat. *cirera*, va derivar les formes gallo-rom. i ibero-rom. globalment de CERĒSIA, i JCor., *DCEC* I, 774a, d'acord amb aquests diccionaris va fer venir les formes castellana i portuguesa de la variant amb Ĕ. Però, la forma catalana, que no fou examinada fins ara, es pot explicar solament a base de CERASIA, i això suggereix que la variant ibero-romànica podia ser en realitat aquesta darrera forma. El cas és que CERĒSIA havia de produir una **cirisa* en català, amb la mateixa solució de la Ĕ davant la iod que la francesa, és a dir, la diptongació de la Ĕ en *ie* i la posterior reducció del triftong *jei* en *i*. D'altra banda, la vocal *e* del cat. *cirera* s'explica satisfactòriament com a resultat de A+I de CERASIA.

L'origen exacte del nom de l'arbre, d'altra banda, no és molt clar: alguns han pensat a derivar-lo de *cirera* amb el sufix *-er* < -ARIUS (*AlcM*) i altres de CERASIVM (Bast.-Bass.). Ara bé, la primera solució és un procés freqüent en la llengua (hi ha *pomer* de *poma*, *pruner* de *pruna*), i notem també que en els documents catalans en baix-llatí es troben *ciresario* 1028, 1036, *cerasarios* 1051 (Bast.-Bass., 481). Això vol dir que els escriptors que així grafien o bé sentien un *cireser* en la llengua parlada o veien en la terminació del mot en qüestió el reflex de -ARIUS. D'acord amb aquesta tesi s'ha de suposar que —com ho suposen en realitat els autors d'*AlcM*— que la variant *cirer* s'havia produït per una haplologia. Cal suposar, a més a més, que les dues formes, *cirer* i *cirerer*, havien conviscut des dels temps antics de llengua. Una dificultat que s'hi presenta, però, és la documentació molt tardana de *cirerer* (S. XVII), que si aquests fets cronològics representaven en realitat l'estat exacte de les coses, llavors, apareixeria que *cirerer* fos un derivat de *cirer*.

Derivar el nom de l'arbre de CERASIVM té al seu

favor només un ex., *ciriso*: 989 «*uindimus tibi terra nostra propria cum ipso ciriso*» (Bast.-Bass., 481), però troba suport a més a més en el fet de partir d'una base comuna no solament als altres idiomes ibero-romànics, cast. i port., sinó també a l'occità, car les formes d'aquesta llengua, com ara *sirieis* i *cereis* (n. 2) també suposen una base en la forma llatina, en aquest cas CERESIVM. Això suposaria que la forma *ciriso* de 989 fóra en realitat una grafia per a *cereis*, la *ei* representant l'etapa d'*ei* < A+I abans de ser *e*, i que la forma primària catalana era *cirés*, i d'allí fou format després *cirer* amb la influència del sufix *-er*. Afavoreixen aquesta explicació, a més, l'antiga documentació de *cirer* (també forma registrada pels lèxics Busa 1507, OPou, p. 52) i la seva persistència en la toponímia. Si això fos en realitat el que va passar, llavors, el canvi de *ciresa* en *cirera* es pot explicar més fàcilment amb una influència de *cirer*.

DERIV.: *Cirerer*, i dial. *cirer*, 'arbre que fa cireres', per a la seva formació, veg. amunt; es diu *cireral* al Pallars (tots els pobles de Cardós i Aneu, Vall Ferrera), però aquesta forma és col·lectiva o significa camp de *cirerers* en alguns punts de Val. (Onda, Val., Gand., Alcoi, *AlcM*; i Ares Maestr., 1961 i Algar de Palancia, 1961. *Cirerar* 'lloc plantat de cirerers', *DFa*). +*Cirerenc* 'mig verd encara' (Planès, Cerd. Fr.), 1959: «el blat en aquell camp tan alt s'hi havia de segar *cirerenc*», cf. cast. *zorollo*, derivat del val. *zorolla* 'atzerola': també la cirera és una fruita que s'ha de collir mig verda altrament es cucaria o se la menjarien els ocells.

Cirerer (veg. supra); a Benasc, femení: *una ciserera* (1965).

Cirerol 'tomàquet petit i rodó (Capmany, Figueres, *DAG*).

Cirerola, herba muntanyenca aclapada arran de terra, amb un fruitet rogenc (Er, CerdFr.); per comparació de forma o de grandària *cireroles* 'minoves' (Ferrera, Aneu, 1933); *AlcM* 'tomàquet petit' pl. 'planta de l'esp. *Ribes alpinum* L.'.

CPT. com ara, *cirera* o *cirereta de pastor*, d'*arbòç*, etc. No pertot es distingeixen bé aquestes dues: per c. de pastor constatem que entenen la d'arboç en alguns pobles de les Garrigues i de l'Empordà (Pobla de Cérvoles, 1935, Espolla, 1958), però més generalment és la fruiteta de l'arç (segur a Pardines, 1935, potser també a Maials i sembra a Estaon i a Castellví de Rosanes, 1954, on l'arç es diu *cirerer de pastor*) (cf. *CostManc.* I)³ J. G.

¹ Per ex. el topòn. *Cerasia* del doc. 869, «in pago Bisuldunensi --- in loco qui dicitur *Cerasia*, cella Sancti Michaelis», identificat per Bast.-Bass. com *Sant Miquel de la Cirera* avui, apareix com a *Ceresius* en un doc. de 844 amb referència al mateix lloc; més detalls en Bast.-Bass., 482-3. — ² Les formes antigues occitanes presenten les següents variants: *cereira* 1235, *serieyra* 1439, *serieya* 1320, 1416, 1478, i *sirieyra* (*FEW* II, 598a); i amb variant *cereiza* segons Levy, *PetitDict.*; les formes modernes segons les dades de Mistral són el llengu-